

Руски монаси у Миљковом манастиру

Апстракт: После Октобарске револуције велики број руских емиграната дошао је у Краљевину СХС и дао значајан допринос развоју српске науке, културе, уметности и духовности. На жалост, њихов утицај на развој духовности у српској историографији није довољно истражен. Неколико значајних руских духовника нашло је уточиште у Миљковом манастиру, почетком 20-тих година. Њихова духовничка делатност обележила је развој духовног живота, не само у Миљковом манастиру, већ и у читавој тзв. Српској Светој Гори у Ресави.

Кључне речи: монаси, Руси, манастир, јеромонах, Ресави, епископ, епархија, Браничево, богомољци, нововерци

Без обзира на то да ли је реч о величанственим задужбинама српских владара и њихове властеле или о скромним грађевинама које су потомству оставиле убоге и безимене групе монаха, сви су српски манастири смештени у прекрасним, тихим пределима, скрајнути од прометних путева и обавезно у близини живе воде, а знани и незнани ктитори и неимари бирали су за српске светиње места која ће својом лепотом и тајанственошћу у сваком посетиоцу и путнику-намернику увек изнова будити дивљење према лепоти природе и страхопоштовање према Творцу. За Шумадију и Поморавље су, међутим, поред надалеко славних манастира и монументалних катедралних цркава, типичне и групације већег броја малих цркава и манастира, својеврсних малих „српских Светих Гора” смештених у Овчарско-кабларској клисури, Ресави и долини реке Црнице, на Мојсињу и око Горњака; на Јухору и Руднику такође постоје групе сакралних здања која су скоро потпуно непозната и углавном неистражена. И свим тим храмовима Божјим је заједничко то да су и данас познати скоро искључиво у локалним оквирима, док су и ширијој јавности и научним круговима мало познати, па и то најчешће само по причи и по чувењу.

„Српска Света Гора” у Ресави такође је мало позната и углавном неистражена, премда лежи у непосредној близини неколико већих насеља, као и река Мораве и Ресаве. Посетиоцима ресавског краја би се од ових цркава и скромних манастира лако могло учинити да је сам Творац просуо по Ресави и дуж моравских обала ситно зрно бисерова.

Оставимо ли по страни величанствени манастир Манасију, орловско гнездо славног деспота Стефана Лазаревића, можда најпознатији манастир у целом том крају је Миљков манастир који и данас самотно траје своје земаљске дане, окружен шумом и ливадама, тих и немумшт, премда свега десетак километара удаљен од Свилајнца.

Миљков манастир, иначе, припада групи од неколико мањих манастира на десној обали Велике Мораве, божанских бисера на потезу од села Војска до Црквенца. У селу Војска је „манастир”, тј. црква Томић која се у турским дефтерима јавља као манастир Идин,¹ а код села Радошина се налазе непроучени остаци манастира „Пречисте Радешино” који је у доба владавине деспота Стефана Лазаревића сазидао војвода Радослав Михаљевић.² На потезу Добршево управо се обнављају остаци манастира који је помињао још Станоје Мијатовић,³ а близу Миљковог манастира се налази и манастир Златенац - највероватније манастир Св. Николе код села Добршева који се

¹ М. Стојковић, *Браничевски тефтер-Poimenični popis pokrajine Bраничево из 1467. године*, Београд, 1987. г, с. 216-219; врло је тешко објаснити ово необично име, а још теже одгонетнути како се он заправо звао; Радмила Тричковић име овог манастира чита као Ајдин, што је, по нама, и логичније и прихватљивије јер има и своје логично значење на турском језику.

² *Олга Зиројевић, Цркве и манастири на подручју Пећке патријаршије до 1683. године*, Београд, 1984. г, с. 62.

³ Премда је манастир Св. Николе из турских дефтера вероватно данашњи Златенац није искључено ни да је то овај манастир у Добршеву. Станоје Мијатовић, *Ресави, Насеља и порекло становништва*, књига 26, СЕЗ XLVI, Београд, 1930. г, с. 198

помиње у турским дефтерима.⁴ У Манастирском потоку, у атару села Црквенац, налазио се манастир Св. Стефана (или Степана, како се назива у турским дефтерима),⁵ а у околини има још остатака старих манастира и цркава од којих су неки и обновљени, али ћемо о њима говорити неком другом приликом.⁶

Овом бисмо приликом желели нешто више да кажемо о двама појавама везаним за ресавски крај и период између два светска рата о којима се, иначе, мало и ретко пише а још мање зна јер су релевантни подаци о томе ретки и малобројни, доступни само понеком заинтересованом стручњаку, премда се све то у великој мери одразило и на Миљков манастир и на живот и рад у њему.

Данас само занимљив детаљ који је у оно време свакако имао велик значај и несумњив утицај на историју и развој браничевске епархије у целини јесте податак да се, за разлику од већине других архијереја (па и самог патријарха Димитрија), епископ браничевски Митрофан безрезервно сврстао уз епископа Николаја Велимировића у подршци богомољачком покрету. Тако је владика Митрофан једним дописом (ЕБр. 519/24) већ 1924. године посаветовао свештенство у епархији браничевској да усрдно подржи и прихвати поменути покрет, услед чега је браничевска епархија већ након кратког времена предњачила по броју богомољачких братстава – или бар била међу првима у земљи.⁷ Богомољачка братства су ницала широм Браничева, окупљајући најпобожније међу верницима који су се узајамно подржавали и испомагали, а свако братство је имало и своју славу која се колективно прослављала. Извесни реликти тих братстава су се очували и до дана данашњег, нарочито у нижим и мање образованим слојевима, а припадници покрета су у народу данас познати као “богомољци” или, чешће, као “нововерци”.

Некако у исто време, Србију је заплуснуо и талас избеглица из царске Русије који су, бежећи пред бољшевичком револуцијом, нашли привремено или трајно уточиште у православној српској земљи која им је била блиска и по вери и по језику и менталитету. Њихов допринос српској науци и уметности – али и духовности – свакако је неизмеран и незаобилазан, премда још увек недовољно истражен и цењен. Бежећи пред бољшевишким терором, бројни руски монаси су потражили уточиште и у области Браничева, дајући пун допринос обнови православне духовности и радећи са искреним ентузијазмом и христољубивом захвалношћу на обнови, оживљавању и свакојаком „дотеривању и украшавању” бројних запуштених или занемарених српских светиња.

Пред сам крај 1925. године је архимандрит Мирон, старешина манастира Миљкова, по сопственој молби премештен и постављен за старешину манастира св. Петке, а уместо њега је краће време дужност старешине манастира вршио јеромонах Теодосије (Валаамски), руски избеглица, који је 4/17. фебруара 1926. предао ову дужност јеромонаху Амвросију,⁸ такође Русу. Јеромонах Теодосије је остао у манастиру до 1929. године кад је најпре премештен у манастир Горњак, а затим му је додељен канонски отпуст из епархије. Док је управљао манастиром имао је и сабрата, јерођакона Теофила (Семјакова) – током 1925. и 1926. године.⁹

Нема сумње да почетком 1926. године настаје ново доба и ново поглавље у историји Миљковог Манастира. Наиме, по споразуму епископа браничевског Митрофана и митрополита Антонија, председника св. арх. синода руске заграничне цркве, Миљков Манастир је, свакако, најпре због комуникационих услова, споразумно, проглашен за српско-руски општежитељни манастир.¹⁰ При постављењу за настојатеља, блаженопочивши браничевски епископ Митрофан је ставио у дужност новом настојатељу Амвросију да у манастиру заведе живот по угледу на светогорске и најчувеније руске манастире. Са оцем Амвросијем су 17/4. фебруара 1926. године у Миљков манастир дошла и петорица послушника, махом високих интелектуалаца, од којих су двојица убрзо

⁴ Олга Зиројевић, *Цркве и манастири на подручју Пећке патријаршије до 1683. године*, Београд, 1984. г, с. 142-43; Бранка Кнежевић, *Манастири у Браничеву према турском попису из 1467. године*, Саопштења XX-XXI, Београд, 1988/89. г, с. 205

⁵ М. Stojaković, *Bраничевski tešter-Poimenični popis pokrajine Bраничево из 1467. године*, Веоград, 1987. г, с. 171, напомена 332; Олга Зиројевић, *Цркве и манастири на подручју Пећке патријаршије до 1683. године*, Београд, 1984. г, с. 190; Бранка Кнежевић, *Манастири у Браничеву према турском попису из 1467. године*, Саопштења XX-XXI, Београд, 1988/89. г, с. 204.

⁶ Детаљније о народном предању о седам манастира у овом крају говорићемо када се будемо осврнули на летопис манастира који је саставио игуман Методије Миловановић 1909. године. Види даље.

⁷ Епископ Хризостом, *Обновљена Епархија Браничевска 1921-1961*, Гласник Службени лист Српске православне цркве бр. 9 (септембар) 1961. г, с. 237

⁸ Јеромонах Зосима, *Манастир Миљково*, Духовна стража бр. 1 (I четврт) 1932. г., с. 38

⁹ протојереј Душан Д. Митошевић, *Миљков манастир на Морави, код Лапова*, Смедерево, 1962, с. 22

¹⁰ протојереј Душан Д. Митошевић, *н. д.*, с. 23

отишла а тројица остала и примила постриг, те су рукоположени - један за јеромонаха а двојица за јерођаконе. Горостасна морална личност и велики духовник, јеромонах Амвросије је био и врхунски интелектуалац.¹¹

Нови игуман је убрзо, као магнет, привукао у Миљков Манастир цвет руског монаштва у емиграцији. У току две наизменичне посете, у јуну 1926. године руског митрополита Антонија а у октобру исте године епископа браничевског Митрофана, Миљков манастир је, у тишини у усамљености, далеко од сваке светске вреве, убрзо постао права оаза монаштва.¹²

По благослову епископа браничевског, братство се у унутарњем манастирском животу руководило прописима устава киновија Атонске Горе, чувеног руског Валаамског манастира и других. Братство је било махом састављено од Руса, и бројало је већ крајем 1926. године 20 душа - искушеника, расофора, монаха у чину и без њега и схимонаха. И у економском погледу је манастир знатно унапредовао. Братство манастира је остало исто и током наредне, 1927. године, а строги монашки подвижнички живот, првенствено старешине манастира јеромонаха Амвросија, побудио је епископа браничевског да га произведе у чин игумана.¹³

У манастиру су се свакодневно вршиле све црквеним уставом прописане службе - месо и маст се у манастиру нису јели, а плату нико није примао већ су монаси добијали одело, обућу и све потребно од манастира, већ према имовном стању истога, а готово све послове у манастиру су радили сами. Распоред дана је био следећи: сви су устајали у 3 ч. 30 минута; на позив звона у 4 ч. ишли су у цркву где се служила поноћница, јутрење и први час; све је то трајало до 6 ч. и 30 минута. После првог часа, братство је доручковало, а затим су сви ишли за својим послом. Уместо доручка је чредни јеромонах служио трећи и шести час па свету литургију, при чему су му помагала два до три сабрата. У дванаест часова се ручало а после ручка је следио одмор - зими до 2 а лети до 3 часа. После одмора се зими радило до 4 а лети до 5 часова поподне. Зими у 5 ч. а лети у 6 служио се девети час, вечерње и повечерње, што све је трајало један и по до 2 сата. Након тога је монасима давана вечера после које су се читале вечерње молитве, а затим је братија ишла на починак. Суботом и очи већих празника, уместо вечерња и повечерња је било бденије које је трајало 4 до 5 сати, због чега се недељом и празником изјутра служила само света литургија која је почињала око 8 часова. У време ускршњег поста су службе биле много дуже, а пост далеко строжији.¹⁴

О летњем Св. Николи се носила литија преко манастирског имања која се код записа, одмах до манастирског винограда, састајала са литијом из села Гложана, те су се после заједничке молитве сви разилазили.¹⁵

Чак и народ из даљих крајева је, између два светска рата, посећивао манастир у већем броју - нарочито младом недељом и о већим празницима, а највише о Преображењу, на дан манастирског сабора. За преноћиште богомољаца постојало је засебно одељење, а сиромашнима се, уколико је то било могуће, давало и јело.¹⁶

Године 1928, у Миљковом манастиру је од 15. до 29. јуна пребивала чудотворна икона курске Божије Матере, велика светиња руског народа. Огроман број нашега света поклатио се овој светињи док је ту пребивала.

Исте године је црква споља оправљена,¹⁷ а 1929. године је засађен и шљивар на манастирском имању до самог манастира.¹⁸

И наредних година се у Миљковом Манастиру бележе само успеси и стални напредак, како у моралном, интелектуалном и духовном, тако и у имовинском, материјалном и економском погледу. 1931. године, од укупног броја од 17 душа у манастиру на Србе долази 7, а на Русе-емигранте 10 душа. Један Србин је малосхимник (отац Нифонт), двојица су расофорни монаси (Јаврентије и Рафаило) а четири искушеници.¹⁹

За показану умешност у вођењу послова у манастиру, и духовних и имовинских, старешина манастира Амвросије је 1931. године произведен у чин архимандрита.

¹¹ Јеромонах Зосима, *н. ч.*, с. 38; протојереј Душан Д. Митошевић, *н. д.*, с. 23

¹² протојереј Душан Д. Митошевић, *н. д.*, с. 23

¹³ протојереј Душан Д. Митошевић, *н. д.*, с. 23

¹⁴ Јеромонах Зосима, *н. ч.*, с. 38-39

¹⁵ Јеромонах Зосима, *н. ч.*, с. 39

¹⁶ Јеромонах Зосима, *н. ч.*, с. 39

¹⁷ протојереј Душан Д. Митошевић, *н. д.*, 23-24

¹⁸ протојереј Душан Д. Митошевић, *н. д.*, с. 24

¹⁹ протојереј Душан Д. Митошевић, *н. д.*, с. 24

Нису само строги монашки живот какав се у манастиру проводио, уставно богослужење и дивно руско пјеније били ти који су, из дана у дан, привлачили све већи број посетилаца светињи на Морави, већ је то била и узорна економија: баште, њиве, виноград, воћњак; затим, онај унутрашњи ред и чистоћа, зографисана трпезарија, поправљен кров, новоподигнуте ћелије ... Све је то одисало новом снагом, новим духом, молитвеним и побожним, којим се живело у манастиру. Прилив Срба - монаха толики је да су у манастиру већ чинили једну трећину, а са искушеницима су сачињавали готово половину манастирског братства. Манастир је, дакле, растао, не само у имовно-економском, већ и у духовном погледу. Највеће искушење за ово монашко оптежиће постала је река Морава која је 1932. године пресекла манастирско имање, тако да је најплоднији део остао између старог и новог корита.²⁰

Посед манастирски се 1932. године састојао од шуме-34 х. 11 ара; пашњака 16 х. 95 ара; врбака 13 х. 24 ара; спруда 5 х; њива 6 х. 18 ара; порте 1 х. 50 ара-свега 96 х. 98 ари. Шума је у време бугарске окупације (1915-1918) посечена, па се тридесетих година тек подмлађивала. Остало земљиште је обрађивало нешто братство а нешто наполичари.²¹

Од почетка се братство постепено умножавало, па је почетком 1932. године, осим настојатеља, имало пет јеромонаха, три јерођакона, два монаха малосхимника, четири расофорних монаха и четири послушника-свега 19 што Срба а што Руса. Један од јеромонаха је био великосхимник (отац Марко).²²

С правом се може рећи да је духовни живот у овом манастиру био на завидној висини и да је манастир могао да позове к себи верне речима Спаситељевима: „*ходите к мени сви који сте уморени и натоварени и ја ћу вас одморити*”. (Мат. 11, 28.)

Да би се, бар приближно, створила слика о томе какав је значај придаван Миљковом Манастиру у црквеним круговима православне руске емиграције, потсетићемо на неке званичне и приватне посете манастиру појединих епископа наше и руске заграничне цркве:

1926. године је манастир на Петровдан посетио митрополит кијевски и галички Антоније, претседник светог арх. Синода руске православне заграничне цркве. Исте године, 11. октобра, манастир је посетио епископ браничевски Митрофан. Године 1928. манастир је забележио две епископске посете - На Вел. Госпођу, манастир је посетио епископ браничевски Митрофан а 4. септембра је у манастир стигао загранични епископ Сергије црноморски. 1929. године је манастир 1. септембра посетио епископ браничевски Митрофан, а 1931. год. манастир је забележио следеће посете: 1. јануара посету Теодосија, руског епископа у Детроиту (САД) и 9. марта посету Др. Јована епископа захумско-херцеговачког у својству администратора епархије браничевске. Године 1932. манастир је посетило неколико руских епископа у емиграцији и то: 4. марта Николај (Карпов) епископ лондонски, Јосаф епископ Монтереалски и Теофан епископ курски.²³

Године 1933. као да је преломна у животу Миљковог манастира и његовог узорног братства. Година је отпочела зенитом у који је манастир стигао. Његово узорно братство имало је иза себе већ давно пређени пут тешког почетка оскудице, гладовања и лишавања себе основних потреба живота. Два пута је чудотворна икона курске Божије Матере, по неколико дана боравила ту, у манастиру и, бденија, акатисти, мољења Божијој Мајци, истинској заштитници монаха и монаштва, нису били узалудни.²⁴

Једном приликом, у 1926. години, на необичан начин јавила се Света Дјева једном побожном човеку, сељаку и рекла му да манастир оскудева у вину за литургију коју свакодневно служи човек је, на дивно чудо и духовну радост старешине манастира и братства, освануо пред манастиром и са буретом вина на колима, на дар манастиру. Другом приликом, Пресвета Мати је утолила глад у братству.²⁵

Година 1933. отпочела је слављем у манастиру. Братство је прославило почетком јануара стогодишњицу телесног уснућа преподобног Серафима Саровског, чудотворца, а почегком фебруара исте године, скромно је прослављена седмогодишњица ове српско - руске монашке оазе на бреговима ћудљиве Мораве.²⁶

²⁰ протојереј Душан Д. Митошевић, *н. д.*, с. 24

²¹ Јеромонах Зосима, *н. ч.*, с. 39

²² Јеромонах Зосима, *н. ч.*, с. 38

²³ протојереј Душан Д. Митошевић, *н. д.*, с. 27

²⁴ протојереј Душан Д. Митошевић, *н. д.*, с. 24-25

²⁵ протојереј Душан Д. Митошевић, *н. д.*, с. 25

²⁶ протојереј Душан Д. Митошевић, *н. д.*, с. 25

Одлуком Архјереј. власти ЕБр. 772 од 15/28. маја 1932. године примљен је на основу уредног канонског отпуста у монашки клир Епархије браничевске јеромонах Теодосије (Волков) сабрат манастира Св. Атанасија - Лешак у Митрополији скопској и причисљен у братство манастира Миљкова.²⁷

Одлуком Архјереј. власти ЕБр. 2146 од 2/15. септембра 1932. године примљен је на основу уредног канонског отпуста у монашки клир Епархије браничевске јеромонах Лукијан (Андрејевски) сабрат манастира Св. Тројице у Епархији Рашко-призренској и причисљен у братство манастира Миљкова.²⁸

Одлуком Архјереј. власти ЕБр. 22562 од 12/25. новембра 1932. године примљен је на основу уредног канонског отпуста у монашки клир Епархије браничевске јеромонах Исакије (Каширин) бивши старешина манастира Пакре у Епархији пакрачкој и причисљен у братство манастира Миљкова.²⁹

Одлуком Архјереј. власти ЕБр. 2244 од 9/22. новембра 1932. године јеромонах Јован (Томић), сабрат манастира Миљкова премештен је у братство манастира Витовнице.³⁰

Одлуком Архјереј. власти ЕБр. 1872 од 4/17. новембра 1932. године јеромонах Иринеј (Чујко), сабрат манастира Манасије премештен је у братство манастира Миљкова.³¹ Одлуком Архијерејске власти ЕБр. 430 од 01/14. фебруара 1933. године кажњен је јеромонах Иринеј (Чујко) сабрат манастира Миљкова са 15 дана епитимије због недозвољеног и самовољног удаљења из манастира.³² Одлуком Архјереј. власти ЕБр. 1171 од 14/27. јуна 1933. године јеромонах Иринеј Чујков, сабрат манастира Миљкова премештен је за привремено за сабрата манастира Св. Петке.³³

У недељу 24. априла/7. маја 1933. године епископ браничевски посетио је цркву у Свилајнцу у којој је одслужио св. литургију а потом на одмору и вечерњем богослужењу био је у Миљковом манастиру да би се увече вратио у своју резиденцију.³⁴

Епископ браничевски др Јован, по одобрењу Патријарха рукоположио је у патријаршијској капели у Сремским Карловцима 6/19. маја 1933. године на светој Архијерејској литургији у чин јерођакона монаха Амвросија, сабрата Миљковог манастира.³⁵

Док је настојатељ манастира био Амвросије манастирска сабраћа су били: јером. Јеротије (Ференц) 1926. г, јером. Јован Максимовић 1926-34, потоњи епископ Шангаја (Кина), јером Петар 1926, до одласка у Херцеговину, јером Јувеналије (Николајевић) 1927-1929, јерођакон Анатолије (Карасјута) 1926-1928, монах Валерије (Књазов) 1926-1927, расчињен, игуман Лука (Родионов) 1926-1936, монах Варсава (Тепленичев) 1926-1934, јеромонах Марко (Архипов) 1926-1935, умро у манастиру, јеромон. Нифонт (Јевремовић) 1926-1934, јеромонах Саватије (Крилов) 1926-1935, монах Максим (Безак) 1926-1929, јеромонах Никанор (Бељаков) 1929-1933, јеромонах Зосим (Вајаков) 1929-1932, јерођакон Сава (Струва) 1926-1930, монах Антоније (Сенкијевич) 1926-1930, потоњи епископ у САД, јеромонах Теофан (шишманов) 1933-1934, монах Наум (Андрић) 1931-1933, јеромонах Серафим (Лисевицки) 1931-1934, јеромонах Роман (Чолаковић-Јовић) 1931-1936, архимандрит Инокентије (Годунов) 1930-1932, умро у манастиру, монах Иларије, до 1931. године, монах Павле (Чугаљ) 1926-1934, јером Антоније (Медведев) 1926-1936, потоњи епископ у Аустралији, јером Теодосије (Волков) 1926, јером Владимир (Колосев) 1923-1936. са прекидом, монах Јован (Томић) 1932, јером Исакије (Каширин) 1932-1933, монах Лукијан (Андријевски) 1932-1934. године.³⁶

О животу у Миљковом манастиру за време игумана Амвросија веома сликовито говоре и одломци из дневника иконописца - монаха Наума Андрића које је објавио јеромонах Јован Рапајић у Браничевском веснику за јануар-фебруар 1937. године. Јеромонах Јован је упознао монаха Наума у манастиру Раковици где је овај био ђак Синодске Иконописне Школе. Прочитавши Наумов дневник јеромонах Јован је одмах видео његов значај не само уметнички и историографски већ и шире.

Наиме, пошто је монаштво онај одабрани кадар људи, који се свецело дао у жртву духовну, онда је он језгро целокупне цркве. Ако нека црква нема то језгро, или га бар нема у довољној мери,

²⁷ Браничевски весник књ. И св. 1/1933. г, с. 8

²⁸ Исто

²⁹ Исто

³⁰ Браничевски весник књ. I св. 1/1933. г, с. 9

³¹ н. ч, с. 10

³² Браничевски весник књ. I св. 2 (1933), с. 102

³³ Браничевски весник књ. I св. 3/1933. г, с. 148

³⁴ Канонске посете, Браничевски весник књ. И св. 3/1933. г, с. 153

³⁵ Браничевски весник књ. И св. 3/1933. г, с. 146

³⁶ протојереј Душан Д. Митошевић, н. д, с. 26

или га има али у стању трулости, онда та црква, стварно и духовно, не постоји у нужној мери. Тридесетих година XX века српска црква је имала велики број манастира а мали број монаха. Па и тај мали број, по мишљењу јеромонаха Јован по својим монашким особинама није представљао никакву позитивну снагу цркве. Манастири су у то време били или историјске руине или нерационалне економије. Никакво морално или духовно значење није се могло придати, по мишљењу јеромонаха Јован, тадашњим “чуварима” манастира. Тешко је било одговорити на питање зашто је тако али је такво стање неминовно требало мењати. Обитељ Миљковог манастира схиархимандрита Амвросија је била тај неопходни и спасоносни покушај мењања. Наиме, по мишљењу јеромонаха Јован монаштво ће или бити обитељско или га неће бити ваљаног.³⁷ Монаштво треба да има дисциплиноване радне заједнице у атмосфери строго духовној, под сигурним вођством искусних лица. Само тако може оправдати своје постојање. Само тако може бити од најдубље користи цркви и народу. Управо једна таква дисциплинована радна заједница под управом игумана (касније архимандрита) Амвросија постојала је и у Миљковом манастиру. Ево шта је о томе забележио монах Наум Андрић.

Одломци из дневника миљковачког монаха³⁸
(Посвећено блаженој успомени схиархимандрита О. Амвросија)

Живот и победу ту пробавила му је не природа, сама смртна и приспуњена безбројних прохтева већ разум привукавши при себи благодат Божју. Заволевши пламеном љубављу божанствену красоту, радо се решио да се жртвује сав и све да претрпи за љубљеног Исуса. Он је мушки пренео нападенија страсти, отупивши и скрушивши стреле ђавоље, и говорећи речима Апостола, умртвио је своје тело угасио пламен крви и наредио умукнути валовима похоте. Потом и безпрестаним бодрствовањем успавао је страсти и укротио крепост њихову, потчпнио је тело својој души прекратио природну борбу међу њима. Успоставивши таквим начином мир међу душом и телом, он је одагнао од себе сву множину сатанску, који не знајући скривене унутраше душевне помисли и не имајући помоћи са стране плоти, нису могли водити успешан рат, јер је као стреле противу нас самих ђаво употребљавао наше членове тела. Потом је и јасно како нас је још он учио ако су очи непоковане слух не очаран, осећај не ослађен неким пријатним додиром и разум не прима нечисте помисли, да су узалудне све злохитрости злоковарног врага. Као што град подигнут на висини, ограђен дубоким рововима, не може узети ни један непријатељ, ако нико из оних који се налазе у тврђави не изда и не отвори неки пролаз, тако и демони нападајући с поља, не могу завладати душом која је ограђена благодаћу Божјом, ако једино нека нечиста помисао не отвори неки пролаз наших спољашњих осећања и кроз њега не пусти непријатеља унутра.

Блажени отац Амвросије закључавао је свагда своја чувства, као неким ризичним вратима а кључеве од девет брава дубравачких поверавао је уму, тако да, кад није наређивао умом, није му се отварао ни језик, ни уста, па чак ни зенице се нису смеле појавити иза очних капака, ако им то није било дозволио. Исто тако обучио је и укусу да га не храни страстима и пријатним, укуским јелима као стварима које су способне и у великој могућности да разнеже и раслабе тело. Таквим начином он је удаљио од чрева пресишение и научио га примати то, што доприноси не удовољство, већ корист, па и такву храну није примао више, већ колико је било стварио нужно да не умре од глади. На такав је он начин разрушио и власт санљивости. Ослободивши очне капке од његове власти и ропства уместо тога што би му се покоравао, научио се владати над њим и користити се сном не тада, кад он сам напада, већ кад га је он сам захтевао због поткрепљења јестествених потреба, потрудивши се таквим начином на огради врата и зидова и воспоставивши сагласност међу унутрашњим помислима, он се слободно могао смерати ђаволу који је безуспешно нападао с поља, не могући ући унутра јер богољупца је ограђивала Божја благодат а поред тога у њега није било тако прљавих мисли које би пустиле врага унутра. А беси имајући природу невидљиву не могу овладати телом видимим и свезаним јестественим потребама; зато што је он добро држао узде у својим рукама управљајућн коње да иду у поретку, ударајући према потреби по струнама осећања, учинивши да она издају хармоничне звуке, управљајући уједно стремљењима греховних таласа и вољи сулудих ветрова. И тај човек, који је свршио земни свој усред безбројних тешкоћа и препона, укротио тело постом и лишењем многих насušних потреба, није знао за задовољство смеха јер је проводио свој живот у

³⁷ Јеромонах, *Напомене уз горње „белешке”*, Браничевски весник јануар-фебруар 1937. г, с. 34-36

³⁸ Монах Наум Андрић, иконописац, *Одломци из дневника миљковачког монаха (Посвећено блаженој успомени схиархимандрита О. Амвросија)*, Браничевски весник јануар - фебруар 1937. г, с. 28-34

постојаном плачном расположењу. По његовом мишљењу без постојаног плача "о гресјех", нема пи спасења за душу.

Најгоре је морао проћи баш он као наш вођ не само кроз мучне унутрашње борбе, битке паклених жеља, мисли и тежњи нашега тела с разумом, већ и кроз многа искушења, лукавства и замке, које су му постављали, не само невидљиви, већ међу многима чак и најближи његови следбеници и сарадници. Морао је претрпети многе ударе бесовске и кроз то постати бељи од снега. Он се крстио скоро огњеним мукама и сузама духовним да би кроз то омекшао нашу сакорелу душу. Небо је ваљда хтело да из њега створи најбољи хлеб за духовну трпезу нашег изгладнелог монаштва.

Нарочито сам се осећао пријатно, кад је Баћка излазио гомили богомољаца из простог српског народа, који се стекао из разних крајева, да види духовника и прими од њега благослов. Он се разговарао са њима; саветовао, учио их, тешио и отпуштао задовољне домовима. У задње време био је, услед грудне болести и кашља толико немоћан да је једва могао изаћи из собе. Богомољци су много пута чекали испред његове ћелије и никад не би без његовог благослова отишли кући. Он би се морао дизати и онако болестан изаћи међу њих. Њима је било довољно и само да га виде па да буду утешени. У случајевима да их није било много, а особито не женских лица, -примао их је у својој ћелији. За мене није постојало никакво питање зашто га љубе, зашто се до земље клањају пред њим, и што, по неки пут, плачу од узбуђења кад приме од њега реч утехе. Разумео сам да за смерну душу српског сељака-богомолца, испаћену тешким приликама садашњице, а главно свакидашњом неправдом и непрестаним грехом, како својим личним тако и своје чељади, нема веће утехе, него доћи овом праведнику те пасти пред њега излити своје „горе” и своју недостојност.

"Поучите нас ми смо грешни и неписмени сељаци а ви читате књиге божије јеванђеља" - говорили су они судећи а осећајући да Баћка није само обичан калуђер, већ светац, чувар божјих истина или у најмању руку праведник у њиховим очима. У то време ни ја нисам сумњао скупа с тим сељацима.

Видевши, једног од својих послушника, нерасположена стао је на све лепе и убедљиве начине да га теши. У међувремену прилазили су му и други калуђери; један за благослов да звони, да се поводи неко поврће из баште, трећи да му се поправе ципеле и т.д. које је он благо са смешком. по свршеном послу одмах удаљавао да га не би сметали у разговору са братом чија је душа била у опасности смућена у сумњи за спасењем. Да га и даље неби узнемиравали, Баћка предложи послушнику да уђу у пекару (били су на дворишту испред ње) где му је продужио причати о тежини иночког крста т.ј. унутрашњој борби. сам са својом поквареном вољом, изопаченим осећањем и о покајању. Говорио му о борби која је скопчана са самоодрицањем и патњама многих видова. „Помнис Давида разбојника; не нада отчајаватсја. спомени Марију Египатску како иа концу небеса удивишасја житију јеја". У том одједном отварају се врата и улази други послушник, сав каљав и узбуђено поче објашњавати игумну не обраћајући пажњу на његовразговор са првим послушником:

„Баћка. а Баћка ходи брзо... упало оно жуто Данкино теле у Мораву па услед високе и стрме обале, обрасле врбом, не може да изађе па треба да се спасава..."

„Да што то! овде је показујући иа првог иослушника, много важније за спасавање”- додао је он и покретом руке дао му као знак да сами тамо гледају и да се удаљи а сам је наставио да спасава душу упавшег послушника.

Са коликом вољом, трпљењем и снисхођем се односио према млађима и како није трпео тужакања, оговарања или жалбе објашњава случај у коме он уразумљује једног забушанта и једног верског послушника.

„Премештао сам једно јутро у дну дворишта дрва - прича један послушник - са послушником Владом који ускоро напусти посао и оде у ћелију и ако нам је Баћка благословио сва дрва да пренесемо на једно друго место. Како брат Влада није одмах дошао, у мени се јавила мисао да је он лењивац и готован, да тог треба истерати из манастира и у том смеру оставим и дом посао, одем старешини и плуснем речи негодовања на Владу, очекујући као сатисфакцију-сместа најурити брата Владу из манастира. Али старешина на место да учини мојој пристрасности по вољи или бар да га, у крајњем случају оштро казни за самовољно удаљавање од послушанија, -он са благом збиљом додаде мени као тужиоцу: а ти покажи њему образ смирења и труда како треба радити, допуни он моју тужбу. Више никад иисам ишао да се на кога било жалим".

Завлада једне године страшна свињска заразна болест, те поцрка манастирских свиња, како су проценили, до четрдесет хиљада динара, што је за Миљково претстављало едини извор за подмирење дажбина. Кад су му за ово јавили није чак ни боју лица, кажу, променио, ни слово прекора, ни реч негодовања или роптања на удес Судбине. Ни један покрет да изда његово

унутрашње осећање. Додао је само три речи "што ж'–воља Божја"... Али и у те ри речи било је изражено све помирење са судбином и сва молба душе изречене славом.

Пре мог доласка у Миљково, причају, остао манастир без вина и није могао да врши - свакодневно као обично-литургију. Баћка није пао духом. У међувремену неки Шумадинац донесе буренце вина на поклон манастиру речима: „Снила ми жена да јој на сну долазио неки калуђер из Миљкова па јој прочитао молитву за болесно дете и оно сутра дан збиља постало здраво”-те из захвалности доноси вино и довео здравог дечка-сина да запали свећу у цркви.

Ручак је морао бити једнак за све, а без благослова није се смела тако рећи ни вода пити. Баћка је обедовао увек с братством, које се у сретно доба ређало дуж три стола са обе стране. Читало се житије по чреди а после ручка бивао је мали одмор у својим ћелијама. Вечеравали смо опет заједно слушајући „Лествицу” у највећој тишини. По вечери он би звонцем дао знак за устајање и благодарствену молитву и молитве “на сан грјадущим”, -после које би запевали танким гласовима „Иже крестом аграждајем”. Ништа се лепше и дивније не може замислити од те слике од лица озбиљних и покајничких, од складне чари гласова и од те саме трпезарије с многобројним иконама пред којим увек гори кандило. Из тог кандила узимају сви пламен и носе у своје ћелије јер нико нема шибице у себе. Пекар монах не би ни за шта на свету потпалио пећ шибицом или жаром пренешеним из друге фуруне већ једино пламеном из неугасимог кандила Мајке Божије.

Било нас је око тридесет калуђера. Врело је као у кошници. Врата су, и у буквалном смислу речи, била увек свима широм отворена. Требало је само јавити, дати знака о својој присутности па да вас одмах позову унутра. Цело двориште сенчили су стари ораси, обухватајући својим гранама кров зграде и велики део ван ограда. Изђикали чворновити и рачvasti-пели су се високо у вис као јабланови а њихове жиле пужале су се по површини земље, око дебла, као гусенице. То су стари сведоци великих догађаја, призора и успомена на бивше и прошло. Они су њихали на својим олупаним гранама прошлост калуђера ко зна колико покољења а њихово широко лишће понављало је непрестано своју давнашњу музику коју сам разумео можда само ја. Лети су нам давали великог и пријатног хлада где смо испод њих слушали, окупљени око стола, слатке и утешне речи нашег доброг игумана о добротољубљу или неко предавање о Јерусалиму и Светој Гори под њим смо давали свој тврди кошчати плод и певали старачки своју дрхтаву песму са полуопалим лишћем, док су зими примали на себе сву снагу ветра, којим их благосиљала моравска долина; лебдећи више кровова они су, из даљине, изгледали као верни наши чувари. Ту се испод њих раширила порта у чијем се дну подижу стидљиво јабуке, које су са испруженим гранама као за загрљај, начиниле хлад у коме почива љубав која је сабрала децу скоро целог света у своје окриље. С пролећа је њин бледо зелени плод потсећао на расуто сребро, а прасква (ринглов) с друге стране - на капи крви пропљуване из груди паћеника. У јесен се ваздухом, више те хумке, простирао мирис распукнута плода, потсећајући на наивну жртву која ту почива. Око њена стабла, дуж целог каменог зида, припијао се - дегњастом тврдоглавошћу-бршљен. Пужајући се уз камен и уносећи у њега дах зеленила, он се завидљиво обавијао око дебелих јабука и дивље лозе, која се омакла са врха дрвета и ту, у чудном и вечном загрљају певао, заједно са калуђерима божествене песме свако позно вече, песме које су се дању одмарале, на површини њихова лишћа крај Баћушкиног гроба.

Преко пута конака, одвојено каменим зидом, било је велико двориште, по коме су трчали теоци и допирало блејање јагањаца. У том делу дворишта били су амбари, торови и штале. Даље се настављао кокошарник и нови конак за госте (богомолце), подигнут од прилога али углавном поклоном епископа Тихона из Сан Франциска. Тај део дворишта кипео је радом и неодређеним живота. Кад -кад би тај чудни концерат свих домаћих ... у збрци гласова био прекинут звуком трезвона (парчадима жељезничке пруге) ради хармоније.

У смирају дана враћала се стока са с паше, док је напред ишла увек једна риђа коза, љубимица целог стада, у чијој је средини велики ован - рогоња тресао косматом вуном. Поворку је завршавао чувар, корачајући оборене главе; скромно, вазда забринут или удубљен у молитву-монах Рафаило. Камилавка, или најчешће скуфија, била му је увек навучена на очи те му се једва видело, чисто некако намрштено лице и јако испале јагодице док су накострешене обрве увек скривале ситне плаве очи. Жуто-риђа брадица са нешто светлијим брчићима, који су падали спуштени уз уста док је браду чешкао, пресовао и дотеривао једним покретом руке, вајкајући се што му већ једном не порасте дуга и густа као у правих калуђера. Онако у широким чизмама, с тојагом и псалтиром у руци, широких и немарних покрета тела, у исцепаним мантијама које су по мало заударале на зној и сирову вуну, он је одавао човека који се сасвим одао своме позиву. Било је у њему толико срдачног, топлог и искреног у исто време.

У то време братство је живело просто, трудећи се скромно у подвигу, или како то они међусобно називају „по сили”, -ваљда зато што је живело уз човека који је одисао простосрдачном подвижничком ревношћу, што могу нарочито Руси, и то они изабрани. Устав и воља настојатеља чувала се и испуњавала као обичај верски, а не као закон, под притиском.

Амвросије Курганов

Рођен 1/13. јануара 1896 године у селу Гаворово, ујезда (срез) саранског, губернија пензенска (Русија). Амвросије Курганов је дипломирао на богословском и филолошком факултету универзитета у Варшави након чега је отишао у чувени манастир Оптину Пустињу.³⁹ Као руски емигрант, припадао најпре јурисдикцији бугарске православне цркве, а затим прешао у Југославију, у епархију шабачко-ваљевску. чинове јерођакона и јеромонаха, примио од руског заграничног митрополита Антонија, а чин игумана, по преласку у браничевску епархију, од епископа Митрофона 1927. године.⁴⁰

Свети Архиепископски Сабор одликовао је игумана Амвросија (Курганова) старешину манастира Миљкова архимандритским чином АСБр. Зап. 300 од 19. 11/02. 12. 1930. године. У чин архимандрита рукоположио га је епископ браничевски др Јован 1931. године.

Архимандрит Амвросије настојатељ манастира Миљкова преселио се у вечност 18/31. маја 1933. г. на велику жалост братије. Покојник је светлео строгим монашким животом а и његова обитељ је могла да служи за углед и узор осталима. Сахрањен је 20. маја/2. јуна 1933. г. у Миљковом манастиру.⁴¹ Блажени Амвросије предвидео је своју смрт рекавши у недељу Православља једном од саслужашче браће: да он неће више, у телу, служити Господу на земљи.⁴²

Схиархимандрит Амросије сахрањен је у порти Миљкова Манастира. Његов гроб сада краси дивна надгробна пирамида од белог мермера. При врху је двогуби-руски-крст, а испод њега, у медаљони од белог порцулана слика оивичена двема, у мермер урезанм, позлаћеним палмовим границима. Испод слике је, као стална поука братству, цигат из Светог Писма: „Ја сам жив и вићете живети”. (Јоз. 14, 19). Затим, натпис: “Овде почивају земни остаци схиархимандрита Амвросија (Курганова) пож. 40 г. оснивач српско-руске киновије, који се упокојио 17. В. 1933. г. Самопожртвована љубав и преподобна смерност красиле су целог живота овога слугу Христовог и најпримернијег монаха. Споменик му подижу Срби и Руси који су се уверили да је отац Амвросије “свима био све, да како год кога спасе” и приведе Богу.” (Преписано са споменика).⁴³

Архимандрит Кипријан Керн

Један од веома познатих православних литургичара је и Кипријан Керн који је примио монашки чин 2/15. априла 1927. године у Миљковом манастиру и то управо из руку игумана Амвросија.⁴⁴

Каснији архимандрит Кипријан је рођен као Константин Едуардович Керн 11/23. маја 1899. године у Русији у професорској породици. Студирао је права на Императорском лицеју у Петрограду а завршио их је у Београду где је дипломирао и на Православном богословском факултету. Литургику је слушао код др Лазара Мирковића о коме ће се, касније, Кипријан врло позитивно изражавати. Као дипломирани теолог постављен је за суплента Српске православне богословије у Битољу, коју је основао епископ битољски Јосиф.⁴⁵

Навели смо већ да је Константин и Миљковом манастиру 2/15. априла 1927. године примио монашки чин и монашко име Кипријан. Јеромонах Кипријан је од првих дана свог службовања обратио на себе пажњу руских духовних власти, српског епископа Јована, својих саслужитеља и

³⁹ Епископ Хризостом, *Обновљена Епархија браничевска*, Гласник Српске православне цркве 1961, с. 238; протојереј Душан Д. Митошевић, *н. д.*, с. 23

⁴⁰ протојереј Душан Д. Митошевић, *н. д.*, с. 10

⁴¹ Духовна стража бр. 2 за 1933. г., с. 128; по подацима из Браничевског весника Књ. И св. 3, Пожаревац, 1933. г., с. 150 архимандрит Амвросије је био в. д. старешине Миљковог манастира и умро је 17/30. маја 1933. године.

⁴² протојереј Душан Д. Митошевић, *н. д.*, с. 25

⁴³ протојереј Душан Д. Митошевић, *н. д.*, с. 25-26

⁴⁴ Сава епископ шумадијски, *Прошло је сто година од рођења архимандрита Кипријана (Керна)*, Каленић 2/2000, с. 22

⁴⁵ Исто

другова као монах строгог живота, талентовани богослов и одличан предавач. Врло рано је почео да се бави и научним радом.⁴⁶

Већ 25. јуна/8. јула 1928. године митрополит кијевски Антоније (Храповицки), поглавар Руске православне заграничне цркве, произвео је јеромонаха Кипријана у Руској цркви у Београду у чин архимандрита истовремено га постављајући за “началника” Руске православне мисије у Палестини.⁴⁷

Архимандрит Кипријан је остао на дужности началника мисије у Палестини неколико година, па се из Палестине поново вратио у Југославију где је преузео ранију наставничку службу у Богословији у Битољу. Пред Други светски рат позван је да пређе у Париз као професор руског Богословског института, на коме је предавао Патрологију, Пастирско поглавље, Литургику и грчки језик. Био је и васпитач института. У Паризу је и докторирао 1945. године.⁴⁸

Овај врсни литургичар Православне цркве упокојио се у Паризу 11. фебруара 1960. године.⁴⁹

Архимандрит Кипријан је био веома плодан писац. Први његов рад „Теби се, Благодатна, радује свака твар” објављен је у Хришћанском животу аодмах затим је издао свој Шестоднев под насловом „Крини молитвеније” (1927). Затим се ређају његови чланци у нашим часописима као што су „Литургијско богословље”, „Епиклеза у александријским литургијама”, „Епиклеза у византијским литургијама”, „Епиклеза у првим хришћанским литургијама”, апологетска студија „Материјализам и наука” итд.⁵⁰ Од дела објављених у Паризу спомени само студију „Евхаристија”, затим „Антропологија светог Григорија Паламе”, „Православно пастирско богословље” итд.⁵¹

Лука Родионов

Схиархимандрита Амвросија наследио је игуман Лука (Родионов). Тих година су Миљков манастир посетили многи епископи Руске заграничне цркве па и митрополит Антоније Храповицки. Братству манастира је припадао и учени јеромонах Јован (Максимовић) потоњи епископ шангајски. Једно време је у манастиру била изложена чудотворна икона Мајке Божје из Курска.

На основу одлуке Архијерејске власти ЕБр. 1123 од 7/20. јуна 1933. године пострижен је на дан 25. јуна/8. јула 1933. године у манастиру Миљковом у расу и камилавку искушеник овог манастира Сергие Паул који је при постригу добио име Иов.

Одлуком Архијерејских власти ЕБр. 2263 од 16/29. новембра 1933. године в. д. старешине манастира Копорина јеромонах Димитрије премештен је и постављен за привременог намесника манастира Горњака док је истом одлуком в. д. старешине Миљковог манастира јеромонах Лука постављен и за в. д. старешине манастира Копорина поред своје редовне дужности.⁵²

На дан 21. новембра/4. децембра 1935. г. преминуо је у Господу јеромонах Марко (Архипов) сабрат манастира Миљковог у 77 годинис живота. Сахрањен је у истом манастиру.

Одлуком епископа браничевског др Венијамина ЕБр 89 од 3/16. јануара 1936. г. подарен је канонски отпуст јеромонаху Иринеју (Чујку) сабрата манастира Миљкова за епархију шабачку. Око две недеље касније одлуком епископа браничевског др Венијамина ЕБр 169 одс 15/28. јануара 1936. г. подарен је канонски отпуст и јеромонаху Хрисанту сабрата манастира Миљкова ради одласка у Свету Гору Атонску.

Одлуком епископа браничевског др Венијамина 478/936. Г. (из марта 1936. г.) братство манастира Миљковог у архијерејском намесништву ресавском премештено је у манастир Туман а братство манастира Тумана (архијерејско намесништво рамско-голубачко) у манастир Миљков.⁵³

⁴⁶ *Всечестнџу Отеџр Архимандритџ Кипрџанџ*, Русскџу Военнџу вџстникџ, Бџлградџ 1928, 1; Сава епископ шумадијски, н. ч, с. 22

⁴⁷ *Всечестнџу Отеџр Архимандритџ Кипрџанџ*, Русскџу Военнџу вџстникџ, Бџлградџ 1928, 1; Сава епископ шумадијски, н. ч, с. 22-23

⁴⁸ Стефановиџ Живан, + *Архимандрит Кипријан Керн*, Гласник Српске православне цркве, Београд, 1960. г, с. 128; Сава епископ шумадијски, н. ч, с. 23

⁴⁹ Сава епископ шумадијски, н. ч, с. 24

⁵⁰ Потпунији списак видети у Сава епископ шумадијски, *Прошло је сто година од рођења архимандрита Кипријана (Керна)*, Каленић 2/2000, с. 23

⁵¹ Детаљнији списак видети у Сава епископ шумадијски, *Прошло је сто година од рођења архимандрита Кипријана (Керна)*, Каленић 2/2000, с. 23

⁵² Браничевски весник књ. II св. I (1934), с. 37-38

⁵³ Браничевски весник књ. IV св. I (1936); протојереј Душан Д. Митошевић, н. д, с. 27

Summary

RUSSIAN MONKS IN THE MONASTERY OF MILJKO

After the Revolution in Russia, the great number of Russian refugees (and also monks among them) came in Serbia. As personalities which had been involved, by the time, in serbian social life at all, they gave an significant contribution for development of science, art, culture and spiritual life in their new homeland. The paper points on contribution of Russian monks, living in the monastery of Miljko, for development of the spiritual life, not just in the mentioned monastery, but in the whole region of Resava and generally in Serbia. The author presents also an specific importance of the region of Resava (famous as an area of the great number of monasteries) for historical development of religious and spiritual life in Serbia.